Justitieutskottets betänkande 1987/88:29

om anslag till domstolsväsendet
(prop. 1987/88:100 bil. 4, D, jämte motioner)

JuU
1987/88:29

ANDRA HUVUDTITELN

Domstolsväsendet m.m.

1. Lokalförsörjningen inom domstolsväsendet m.m.

Propositionen

I proposition 1987/88:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen (s. 80) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad justitieministern anfört om lokalförsörjningen för domstolsväsendet och rättshjälpsnämnderna.

Utskottet

Frågor om lokalförsörjningen inom domstolsväsendet m.m. berörs av justitieministern i budgetpropositionen (bilaga 4) på s. 39, 80 och 88. Där hänvisas till överväganden och förslag av finansministern i propositionen, bilaga 9 (finansdepartementet) s. 36–52.

Av justitieministerns anförande framgår att investeringar m.m. i byggnader skall redovisas i form av en treårsplan, varigenom möjligheterna till ett långsiktigt ställningstagande till lokalförsörjningen inom rättsväsendet kommer att öka. Vidare föreslås en ny anslagskonstruktion, där medel för investeringar i byggnader för bl.a. rättsväsendet anvisas under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet), anslaget D 2. Investeringar m.m.

Vidare framgår – beträffande lokalförsörjningen för domstolsväsendet – att en nybyggnad för Stockholms tingsrätt färdigställts under år 1986 samt att under år 1987 en om- och tillbyggnad för Kalmar tingsrätt och länsrätten i Kalmar län fullbordats. Under samma år har domstolsverket flyttat in i nybyggda, förhyrda lokaler. För närvarande pågår om- och tillbyggnad av förvaltningsbyggnad i Varberg, som bl.a. innefattar en nybyggnad för tingsrättens behov.

Justitieministern redovisar vidare uppfattningen att Stockholms rådhus nu bör byggas om. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaden härför till 88,5 milj. kr. och ombyggnadstiden till två år.

Utskottet noterar att den nya anslagskonstruktionen innebär att de hittillsvarande anslagen B 9. Byggnadsarbeten för polisväsendet, D 6. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet och E 7. Byggnadsarbeten för

kriminalvården utgår och att medel för byggnadsarbetena beräknas under sjunde huvudtiteln, anslaget D 2. Investeringar. Utskottet konstaterar samtidigt att den nya ordningen inte innebär någon ändring i utskottets möjligheter att för riksdagen bereda frågorna om byggnadsarbeten för rättsväsendet; eventuella avvikelser från regeringens förslag får beaktas av vederbörande utskott vid medelsberäkningen under sjunde huvudtiteln.

Beträffande ombyggnaden av Stockholms rådhus vill utskottet under hänvisning till sina uttalanden i saken förra året (JuU 1986/87:25 s. 25) uttrycka sin tillfredsställelse över att ombyggnadsarbetena nu kan sättas i gång.

I övrigt föranleder vad justitieministern anfört i denna del inget särskilt uttalande från utskottets sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad justitieministern anfört om lokalförsörjningen för domstolsväsendet och rättshjälpsnämnderna.

2. Domstolsverket

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 1 (s. 80–83) och hemställer

att riksdagen till *Domstolsverket* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag om 49 024 000 kr.

3. Allmänna domstolarna

Propositionen

Regeringen har under punkt D 2 (s. 84–88) föreslagit riksdagen att till Allmänna domstolarna för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag om 1 140 324 000 kr.

Motioner

1987/88:Ju401 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att snarast möjligt återinföra de regler som gällde före den 1 juli 1983 beträffande antalet nämndemän i tingsrätt.

1987/88:Ju404 av Ewy Möller (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att de före den 1 juli 1983 gällande reglerna beträffande antalet nämndemän i tingsrätt och länsrätt skall återinföras.

1987/88:Ju405 av Ulla Orring m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att stödja nämndemannaorganisationen i dess informationsverksamhet och att därmed avsätta särskilda ekonomiska medel för budgetåret 1988/89 genom en omfördelning inom domstolsverkets budget enligt vad som anförs i motionen.

1987/88:Ju408 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utnämning av domare.

1987/88:Ju811 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ökad lekmannarepresentation i domstol,

24. att riksdagen beslutar att de under D 2. Allmänna domstolarna, Ersättning till nämndemän, D 3. Allmänna förvaltningsdomstolarna, Ersättning till nämndemän, samt D 5. Försäkringsdomstolarna, Ersättning till nämndemän och andra icke lagfarna personer, i den del anslaget avser ersättning till nämndemän, anslagna medlen i sin helhet skall användas för en höjning av grundbeloppet.

1987/88:Ju812 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överföring av vissa göromål från domare till biträdespersonal.

Utskottet

Medelsberäkningen

Anslaget är beräknat med en begränsad tillämpning av huvudförslaget. Beträffande målutvecklingen i de allmänna domstolarna under år 1987 kan nämnas följande.

Vid *tingsrätterna* har tvistemålen totalt ökat något (1 %) jämfört med år 1986. Det totala antalet inkomna brottmål har minskat (2,8 %). Tvistemålsbalansen har ökat med 4,7 % medan balansen oavgjorda brottmål har minskat med 1,2 %.

För *hovrätterna* kan noteras att antalet inkomna mål totalt har ökat med 3,9 % jämfört med år 1986. Ökningen hänför sig främst till brottmålen som ökat med 9,6 % medan antalet tvistemål och övriga mål ökat endast obetydligt. Målbalansen i hovrätterna synes ha ökat något under året.

Utskottet vill uttrycka sin oro över ökningen av målbalanserna – särskilt i fråga om tvistemål – som leder till längre väntetider för allmänheten. Utskottet utgår från att frågan om erforderliga åtgärder härvidlag uppmärksammas av domstolsverket och regeringen.

I likhet med tidigare år vill utskottet understryka vikten av att domstolarnas dömande och rättsvårdande verksamhet behålls på en kvalitativt hög nivå. Utskottet vill något dröja vid detta ämne.

Vid budgetbehandlingen förra året uppmärksammade utskottet (JuU 1986/87:25 s. 3 f) domstolsverkets rapport (1987:1) om rekryteringen till och avhoppen från domarbanan. Utskottet noterade att det enligt rapporten framför allt är två förhållanden som trätt i förgrunden när det gäller domarbanans minskande attraktionskraft, nämligen löneförhållandena och domarkarriärens utformning. Utskottet uttalade att rapporten utgjorde en särskild orsak att nu företa en noggrann prövning av vilka åtgärder – på både kortare och längre sikt – som behövs för att bryta utvecklingen. Utskottet kan nu konstatera att den i förra årets budgetproposition aviserade utredningen rörande meritvärderingen och domarbanans utformning har tillsatts, 1987

års domarutredning (Ju 1987:03). Enligt direktiven bör utredningsarbetet vara avslutat senast hösten 1988. Utskottet vill inte genom några särskilda uttalanden föregripa utredningsarbetet, men utskottet finner det påkallat att – i linje med vad som skedde förra året – understryka att det är angeläget att åtgärder av flera olika slag vidtas för att stävja den utveckling som skildras i rapporten. T.ex. bör enligt utskottets mening uppmärksamhet ägnas åt den viktiga frågan om efterutbildning av domare. På samma sätt är det enligt utskottets mening – inte minst i ett läge där frågan om allmänhetens förtroende för rättsväsendet har stor allmän aktualitet – angeläget att också kraven på information, utbildning och dylikt stöd åt nämndemän särskilt uppmärksammas; härvidlag hänvisar utskottet till sina uttalanden förra året i betänkandet JuU 1986/87:25 s. 10.

I detta sammanhang vill utskottet – under hänvisning till tidigare uttalanden rörande kritik mot kvaliteten i dömandet och rörande allmänhetens attityder till domstolsväsendet (JuU 1985/86:23 s. 4) – erinra om justitieministerns överväganden i årets budgetproposition i anslutning till domstolsverkets rapport (1987:8) Förtroende och kvalitet. Hon uttalar där att undersökningsresultaten inte ger belägg för att domstolsavgörandena skulle ha sjunkit i kvalitet generellt sett eller att de enskilda människornas rättssäkerhet i domstolsprövningen skulle ha försämrats. Det är i stället rimligt att dra slutsatsen att standarden har stigit, t.ex. när det gäller förutsebarheten. Hon förutskickar också åtgärder för fortsatt debatt och analys i dessa frågor, inte minst frågan om allmänhetens förtroende för rättsväsendet. I detta hänseende kan nämnas att det under justitieministerns ledning den 19 maj i år anordnas en hearing i den sistnämnda frågan med deltagande av representanter för domstolsväsendet, åklagarväsendet, massmedia m.fl.

Utskottet ansluter sig till uppfattningen att det här gäller mycket viktiga och svårbedömda frågor som därför är väl förtjänta av fortsatt uppmärksamhet såväl i den allmänna debatten som inom rättsväsendet.

Utskottet godtar regeringens förslag till medelsanvisning.

Nämndemannafrågor

I motionerna Ju401, Ju404 och Ju811 (yrkande 23) förordas en återgång till tidigare gällande ordning med fler nämndemän i domför sammansättning. I de två förstnämnda motionerna föreslås att antalet bestäms till fem.

Frågan om *antalet nämndemän* har behandlats av utskottet varje år sedan år 1983, då antalet nämndemän i domför sammansättning ändrades. Då infördes som huvudregel att tingsrätt vid huvudförhandling i brottmål och i familjerättsliga tvistemål och sådana ärenden som krävde medverkan av nämnd är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän i stället för som tidigare fem nämndemän. I mål om brott för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år skall dock fortfarande fem nämndemän delta. Samtidigt ändrades också reglerna om rösträtt för tingsrättsnämndemännen så att de numera har individuell rösträtt. Vid behandlingen förra året hänvisade utskottet (JuU 1986/87:25 s. 7) till att frågan om antalet nämndemän övervägdes av rättegångsutredningen. Rättegångsutredningen har numera i sitt slutbetänkande (SOU 1987:46) Hovrättsfrågor, samman-

sättningsfrågor m.m. föreslagit (s. 188–191) en ordning med fyra nämndemän i mål där nämndemän skall delta. Rättegångsutredningens betänkande remissbehandlas för närvarande.

Med hänsyn till att den fråga som motionerna gäller har aktualiserats inom regeringskansliet i enlighet med vad som nyss anförts finns det enligt utskottets mening inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena.

I motion Ju811 (yrkande 23) berörs frågan om *tjänstgöringsfrekvensen för nämndemän*. Det handlar här om det förhållandet att ju större antalet nämndemän är vid en viss domstol, desto längre tid förflyter mellan tjänstgöringstillfällena för den enskilde nämndemannen. Motionärerna uttalar sig för en tätare tjänstgöringsfrekvens.

Även denna fråga behandlade utskottet förra året (JuU 1986/87:25 s. 7 f). Sedan utskottet redogjort bl.a. för vad som i budgetpropositionen det året hade uttalats om att en ökning av tjänstgöringsfrekvensen för nämndemän var önskvärd, framhöll utskottet att en sänkning av det totala antalet nämndemän var en fråga för berörda domstolar. Utskottet redovisade vidare att regeringen delegerat beslutanderätten beträffande antalet nämndemän vid domstolarna till hovrätterna och kammarrätterna, med undantag för de tre största underdomstolarna, som själva bestämmer antalet nämndemän. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av då föreliggande motionsönskemål var inte aktuell.

Med hänvisning till nu redovisade uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion Ju811 också i denna del.

I motion Ju811 (yrkande 24) berörs frågan om *ersättningen till nämndemän*. Enligt motionärerna bör den höjning som aviseras i budgetpropositionen avse grundarvodet och inte tilläggsbeloppet.

Ett nytt system för ersättning till nämndemän infördes den 1 juli 1985, enligt vilket ett enhetligt grundarvode betalas till samtliga; härutöver betalas ett individuellt tilläggsbelopp till nämndemän som till följd av tjänstgöringen i domstol drabbas av löneavdrag eller annan inkomstförlust som överstiger grundarvodet. Grundarvodet höjdes den 1 juli 1987 från 220 till 260 kr. om dagen. Den högsta sammanlagda ersättningen per dag är 450 kr. Enligt vad departementschefen uttalar i budgetpropositionen bör tilläggsbeloppet nu höjas så att den högsta sammanlagda ersättningen fr.o.m. den 1 juli 1988 kommer att uppgå till 600 kr. om dagen.

Utskottet delar departementschefens bedömning att den föreslagna höjningen bör avse tilläggsbeloppet. Som departementschefen anför är detta ägnat att skapa bättre förutsättningar för en rekrytering av nämndemän som leder till en mer allsidig sammansättning vid domstolarna. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju811 i denna del.

I motion Ju405 föreslås *ökat ekonomiskt stöd* till viss nämndemannaorganisation.

Samma fråga behandlades av utskottet förra året (JuU 1986/87:25 s. 9 f).

Utskottet redovisade då att domstolsverket ger bidrag från medel som verket disponerar. Dessa bidrag är avsedda för samtliga nämndemän, dvs. såväl dem som är anslutna till Nämndemännens riksförbund (NRF) som dem vilka står utanför denna organisation. För sådant ändamål har domstolsver-

ket årligen avsatt ca 200 000 kr., varav större delen gått till NRF. För innevarande budgetår har enligt vad utskottet inhämtat domstolsverket budgeterat ca 275 000 kr., och en större del av dessa medel avses bli tilldelad NRF. Nämnas kan att NRF också får annat stöd av domstolsverket, t.ex. bistånd med administrativa göromål av olika slag.

Riksdagen har regelbundet framhållit vikten av att nämndemännen ges stöd i olika former. Härvidlag har utskottet ingen ändrad inställning. Det kan emellertid finnas skäl att erinra också om vad utskottet tidigare uttalat, nämligen att den av NRF bedrivna verksamheten inte i första hand är att se som en offentlig uppgift utan att det för NRF i princip är fråga om enskilda föreningsangelägenheter. Utskottet avstyrker med dessa uttalanden bifall till motion Ju405.

I detta sammanhang vill utskottet peka på att riksdagen senare under våren med anledning av ett aviserat regeringsförslag får tillfälle att ta ställning till olika frågor rörande nämndemän, bl.a. frågan om åtgärder för att främja en tillfredsställande rekrytering.

Delegering av domargöromål

I motion Ju812 (yrkande 3) ifrågasätts om inte många av de arbetsuppgifter som åligger dömande personal skulle kunna delegeras till annan domstolspersonal. Motionärerna förordar fortsatt arbete i riktning mot ökad delegering.

Frågan om delegering vid domstolarna behandlades av utskottet också förra året (JuU 1986/87:25 s. 5 f). Utskottet redogjorde då för de regler som möjliggör för domstolar att delegera arbetsuppgifter från domare till annan personal. Utskottet redovisade också att utskottet under de senaste åren gjort uttalanden av innebörd att delegering kan vara en positiv rationaliseringsåtgärd, och utskottet pekade också på att delegering kan avlasta domarpersonalen mer eller mindre rutinmässiga arbetsuppgifter samtidigt som notarier och biträden får mer ansvarsfulla uppgifter. Delegering är därmed, uttalade utskottet, inte endast en rationaliseringsåtgärd utan också en personalutvecklande åtgärd, ägnad att ge alla berörda personalkategorier större arbetstillfredsställelse.

Utskottet har i dag samma inställning som den som nu redovisats. Att delegeringsarbetet också har fortsatt framgår av att riksdagen helt nyligen fattat beslut om ökad delegering i vissa domstolsärenden (prop. 1987/88:8, JuU 9, rskr. 31). Utskottet framhöll därvid än en gång att de dittills gjorda erfarenheterna av delegering är goda. Arbetet med att bl.a. på detta sätt möta domstolarnas ökade arbetsbörda fortgår för övrigt inom regeringskansliet och domstolsverket.

Utskottet delar sålunda tankarna bakom motionsönskemålet men mot den nämnda bakgrunden är någon åtgärd med anledning av motionen inte erforderlig.

I motion Ju408 aktualiseras ordningen för tillsättning av högre domartjänster.

Enligt motionären bör tillsättningsförfarandet i fråga om alla högre domartjänster kompletteras med en ordning för prövning inom ett på visst sätt sammansatt kollegium, motsvarande tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Grundläggande bestämmelser om tillsättning av statliga tjänster finns i regeringsformen. Bestämmelser i ämnet finns också i bl.a. lagen (1976:600) om offentlig anställning. Enligt regeringsformen (11 kap. 9 §) skall tjänst vid domstol eller vid förvaltningsmyndighet som lyder under regeringen tillsättas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer. Där anges även att hänsyn skall tas endast till sakliga grunder som förtjänst och skicklighet. Det är därmed fastslaget att tjänstetillsättningar skall göras på objektiva grunder utan hänsynstagande till ovidkommande omständigheter.

De tjänster som regeringen tillsätter kan delas in i tre slag, nämligen verkschefstjänster m.fl., anmälningstjänster och förslagstjänster.

Verkschefstjänster m.fl. tillsätts utan föregående ansökningsförfarande. Frågor om deras tillsättande tas av regeringen upp formlöst på föredragning av departementschefen eller annat statsråd. Till denna grupp hör de högsta tjänsterna inom statsförvaltningen som verkschef, landshövding, justitieråd, regeringsråd, president i hovrätt eller kammarrätt, justitiekansler, riksåklagare, överdirektör, högre militär chef m.fl.

Anmälningstjänsterna tillsätts efter en speciell anmälan som i allmänhet skall göras av chefen för den aktuella myndigheten. Anmälningen innebär att regeringen underrättas om att en tjänst har blivit ledig och bör återbesättas. Anmälningsförfarandet är oreglerat och kan ske mer eller mindre informellt. Till anmälningstjänsterna hör tjänster som avdelningschef och därmed jämförbara tjänster på verksledande eller motsvarande nivå, t.ex. tjänst som skolråd, hovrätts- eller kammarrättslagman, lagman i de tre största tingsrätterna och länsrätterna, biträdande riksåklagare och överåklagare. Dit hör också det stora antalet tjänster närmast under verksledningsnivå, dvs. generellt sett byråchefstjänster och vissa ordinarie tjänster som tillsätts med förordnande för bestämd tid. Enligt proposition 1986/87:99 bilaga 1 (s. 74 f) kommer tillsättningen av byråchefstjänster att successivt delegeras till myndigheterna.

Tillsättning av anmälningstjänsterna behövde tidigare inte föregås av något ansökningsförfarande. Genom förordningen (1982:796) om ändring i anställningsförordningen (1965:601) har föreskrivits att tillsättningen av en anmälningstjänst skall föregås av s.k. intresseannonsering. Regeringen har för en del tjänster gjort undantag från regeln om intresseannonsering. Sådana undantag framgår av myndigheternas instruktioner. Bland de tjänster som har undantagits märks hovrättslagman, kammarrättslagman, lagman i Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätter samt lagman vid länsrätterna i Stockholms län, Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län.

Förslagstjänsterna tillsätts efter ett i bestämd ordning upprättat förslag av en myndighet under regeringen, ibland en speciell förslagsnämnd. Till denna

grupp hör t.ex. professurer, flertalet av de domartjänster som inte nämnts i det föregående och vissa läkartjänster. Dit hör också bl.a. tjänster som länspolischef och enhetschef vid länsstyrelserna.

För flertalet av dessa tjänster skall ett ansökningsförfarande tillämpas. För domstolsväsendet finns en tjänsteförslagsnämnd som avger förslag till regeringen i fråga om tillsättning av tjänster vid domstolar och hyresnämnder enligt särskilda bestämmelser. Förfarandet regleras i förordningen (1975:507) med instruktion för tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Sättet för tillsättning av domartjänster aktualiserades i riksdagen i samband med domstolsverkets inrättande år 1975 (prop. 1974:149, JuU 1975:1, rskr. 1975:1). Då infördes beträffande förslagstjänsterna ordningen med en särskild tjänsteförslagsnämnd för domstolsväsendet. Samtidigt lämnade riksdagen utan erinran ett uttalande av departementschefen i propositionen om att man då inte borde ändra gränsen mellan de tjänster som kungörs lediga och de tjänster som tillsätts utan kungörelseförfarande; den dittillsvarande ordningen beträffande verkschefstjänster och anmälningstjänster inom domstolsväsendet behölls.

Hithörande frågor har även därefter prövats av riksdagen. Åren 1983 och 1984 avslogs motioner med önskemål om att de aktuella anmälningstjänsterna borde tillsättas genom samma förfarande som gäller för förslagstjänsterna (AU 1983/84:1 och 1984/85:1). År 1984 avslogs en motion med likartat önskemål om beredning i ett särskilt kollegium som i den nu aktuella motionen. Vid behandlingen år 1984 konstaterade utskottet i sitt i denna del enhälliga betänkande (JuU 1983/84:24) att beredningen av ärenden om tillsättning av de domartjänster som motionärerna tagit upp ankommer på regeringen enligt grundläggande regler härom i regeringsformen. Något beredningsförfarande såsom motionärerna hade föreslagit var – utöver den ordning som redan gällde – enligt utskottets mening inte påkallat.

När saken nu på nytt aktualiseras finner utskottet inte skäl frångå sin tidigare inställning, och utskottet avstyrker bifall till motionen. Utskottet vill endast tillägga att det ankommer på 1987 års domarutredning (Ju 1987:03) att överväga principerna för meritvärdering vid tillsättning av de s.k. förslagstjänsterna. Enligt sina direktiv bör utredningen utgå från att alla ordinarie domartjänster också i fortsättningen skall tillsättas av regeringen och föregås av ledigförklarande och tjänsteförslag i samma omfattning som för närvarande.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Allmänna domstolarna* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag om 1 140 324 000 kr.,

2. beträffande *antalet nämndemän*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju401, 1987/88:Ju404 och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 23, delvis),

3. beträffande *tjänstgöringsfrekvensen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 23, delvis),

4. beträffande *ersättningen till nämndemän*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 24),

5. beträffande *stöd åt viss nämndemannaorganisation*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju405,

6. beträffande *ökad delegering*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkande 3),

7. beträffande *tillsättning av högre domartjänster*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju408.

4. Allmänna förvaltningsdomstolarna

Propositionen

Regeringen har under punkt D 3 (s. 88–91) föreslagit riksdagen att till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag om 370 686 000 kr.

Motioner

1987/88:Ju409 av Ingbritt Irhammar och Kersti Johansson (c) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om snabbare handläggning och beslut vid skattskyldigs besvär över taxering.

1987/88:Ju411 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen till riksdagen snarast inkommer med förslag till åtgärder, som leder till att handläggningstiderna vid landets länsrätter nedbringas till högst ett år.

Utskottet

Medelsberäkningen

Medelsberäkningen har – med hänvisning till arbetsläget vid domstolarna – skett utan tillämpning av huvudförslaget om besparingar. Utskottet har ingen erinran mot den av regeringen föreslagna medelsanvisningen.

Utskottet vill i sammanhanget notera att regeringsrättens arbetssituation – såsom departementschefen påpekar – kan komma att påverkas av ändringar som föreslagits i en proposition om Europakonventionen och rätten till domstolsprövning i Sverige (prop. 1987/88:69, KU 38).

Arbetsläget

Beträffande målutvecklingen för *länsrätterna* kan konstateras att det totala antalet inkomna mål år 1987 har minskat med 8 % i förhållande till året innan. Antalet avgjorda mål minskade med drygt 8 % medan målbalansen minskade med knappt 10 %. *Kammarrätternas* sammanlagda målbalanser minskade med drygt 13 %.

I propositionen uttalar departementschefen att arbetsläget vid de allmänna förvaltningsdomstolarna fortfarande är ansträngt. Hon framhåller vidare att det trots att antalet inkomna skattemål i länsrätterna fortsätter att sjunka inte har varit möjligt att korta av den genomsnittliga omloppstiden för skattemålen utan att den i stället blivit längre. Som departementschefen anför är det med nuvarande omloppstid på ett år och åtta månader långt kvar till den omloppstid på tolv månader som tidigare angivits som godtagbar.

I motionerna Ju409 och Ju411 riktas kritik mot de *långa handläggningstiderna* för skattemål. I den förstnämnda motionen förordas att det sätts upp en tidsgräns inom vilken yttranden och beslut skall meddelas. I den andra motionen begärs förslag till åtgärder eftersom regeringens målsättning att skattemålen inte skall ta längre tid än ett år inte har uppnåtts.

Frågan om snabbare handläggning av taxeringsmål behandlades av utskottet också förra året (JuU 1986/87:25 s. 20–22). Utskottet redogjorde då för reglerna i taxeringsprocessen och för ett beslut av justitieombudsmannen om domstolarnas processledande funktion. Utskottet ansåg att det var viktigt att alla möjligheter togs till vara för att öka effektiviteten vid handläggningen av skattemålen. Bl.a. underströk utskottet vikten av att berörda myndigheter samarbetar på ett konstruktivt sätt för att påskynda förfarandet. Utskottet berörde också frågorna om domstolarnas processledning och om tidrymden för taxeringsintendentens svar.

Utskottet delar den oro för utvecklingen när det gäller de långa handläggningstiderna som departementschefen uttalat och som kommer till uttryck också i de båda motionerna. I likhet med vad utskottet tidigare framhållit är det nödvändigt att ta till vara alla möjligheter som kan bidra till att förkorta handläggningstiderna. I det sammanhanget vill utskottet i likhet med vad departementschefen uttrycker framhålla vikten av att domstolarna inte slentrianmässigt föranstaltar om skriftväxling, något som lär förekomma på sina håll. Sedan den 1 juli 1987 gäller nya regler om kommunikation av mål i förvaltningsdomstolarna (prop. 1986/87:113, JuU 29, rskr. 243). Det är som departementschefen uttalar angeläget att domstolarna utnyttjar den möjlighet till kortare handläggningstider som lagändringen möjliggör. Det förtjänar för övrigt framhållas att lagändringen tillkom efter initiativ från förvaltningsdomstolshåll, varvid framhölls att de ändrade handläggningsrutiner som skulle bli följden av ändringen skulle kunna bidra till att förkorta handläggningstiderna.

Med hänsyn till att situationen vad gäller de långa handläggningstiderna har försämrats på senare tid vill utskottet tillägga att det kan finnas anledning för domstolarna att i större utsträckning än hittills överväga om det inte kan vara aktuellt att avgöra ett skattemål oaktat yttrande inte har inkommit från den skattskyldiges motpart (jfr 10 § förvaltningsprocesslagen).

Utöver nu redovisade uttalanden vill utskottet erinra om att det arbete som i olika hänseenden pågår på en förenkling av taxeringsförfarandet och skatteprocessen åtminstone på sikt torde medföra att arbetsläget också i domstolarna kan förbättras. Någon åtgärd från riksdagens sida är för närvarande inte påkallad enligt utskottets mening. Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju409 och Ju411.

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Allmänna förvaltningsdomstolarna* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag om 370 686 000 kr.,

2. beträffande *snabbare handläggning*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju409 och 1987/88:Ju411.

5. Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.

Propositionen

Regeringen har under punkt D 4 (s. 91 och 92) föreslagit riksdagen att till Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m. för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag om 43 528 000 kr.

Motioner

1987/88:Ju403 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande att hyresnämnd och bostadsdomstol avskaffas och ärendena överförs till allmän domstol.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:Bo211.

1987/88:Ju410 av Gunilla André m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en begränsad översyn av rättskipningens organisation i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Ju812 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

5. att riksdagen beslutar att de s.k. eko-domstolarna skall avvecklas fr.o.m. 1988/89,

6. att riksdagen hos regeringen begär att en översyn av domstolsorganisationen görs i syfte att minska antalet specialdomstolar,

7. att riksdagen beslutar att avveckla bostadsdomstolen och hyresnämnderna i enlighet med vad som har anförts i motionen,

8. att riksdagen under anslaget D 4. Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m. för budgetåret 1988/89 anslår 5 milj. kr. mindre än vad regeringen har föreslagit.

Utskottet

Specialdomstolar m.m.

I de föreliggande motionerna riktas erinringar mot det nuvarande systemet med specialdomstolar och partssammansatta domstolar m.m. Särskilt vänder man sig mot hyresnämnderna och bostadsdomstolen samt mot ordningen med s.k. eko-domstolar. Motionerna mynnar ut i yrkanden om översyn eller avskaffande av det nuvarande systemet.

Frågor om rättskipningens organisation – däribland de frågor som tas upp i de nu aktuella motionerna – behandlades utförligt av utskottet under våren 1986 i betänkandet JuU 1985/86:28. Frågorna behandlades på nytt under våren 1987 i betänkandet JuU 1986/87:25. Nu hänvisas till redogörelserna i de betänkandena.

Sammanfattningsvis har utskottet vid tidigare ställningstaganden i saken funnit att det – i ett läge där snart sagt samtliga då aktualiserade motionsspörsmål antingen nyligen hade bedömts av statsmakterna eller var under övervägande – inte fanns tillräckliga skäl för riksdagen att initiera någon översyn. Det sagda borde emellertid inte hindra att man, då frågor av detta slag kommer upp till bedömning i takt med att reformarbetet fortskrider, noga överväger behovet och lämpligheten av en särreglering.

I anslutning till de nu aktuella motionerna vill utskottet tillägga att resultaten av de i betänkandet JuU 1986/87:25 nämnda arbetena angående hyresprocessen och de s.k. eko-domstolarna numera framlagts och övervägs i justitiedepartementet.

Utskottet vidhåller den ståndpunkt i saken som utskottet intog förra året. Motionsyrkandena avstyrks.

Medelsberäkningen

Regeringen föreslår en medelsanvisning om drygt 43,5 milj. kr., vilket innebär en planenlig real utgiftsminskning. I motion 812 föreslås – i konsekvens med yrkandet i samma motion om en avveckling av bostadsdomstolen och hyresnämnderna – att anslaget minskas med 5 milj. kr.

Utskottet, som i det föregående avstyrkt bifall till avvecklingsyrkandet i motion Ju812, godtar regeringens förslag.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *specialdomstolar m.m.*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju403, motion 1987/88:Ju410 och motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkandena 5, 6 och 7),

2. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkande 8) till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag om 43 528 000 kr.

6. Försäkringsdomstolarna

Propositionen

Regeringen har under punkt D 5 (s. 92–94) föreslagit riksdagen att till Försäkringsdomstolarna för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag om 54 874 000 kr.

1987/88:Ju406 av Ulla Orring m.fl. (fp, m, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om domstolarna i övre Norrland.

1987/88:Ju407 av Margareta Andrén m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om väntetiderna i försäkringsdomstolarna.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:Sf266.

Utskottet

Medelsberäkningen m.m.

Försäkringsdomstolarna är försäkringsrätterna och försäkringsöverdomstolen.

Försäkringsrätterna prövar främst överklagade ärenden från försäkringskassorna som gäller socialförsäkringen. Det finns tre försäkringsrätter, en för Mellansverige i Handen (fem avdelningar), en för södra Sverige i Huskvarna (fem avdelningar) och en för norra Sverige i Umeå (två avdelningar).

Försäkringsöverdomstolen prövar som sista instans mål som överklagas från försäkringsrätterna och arbetsmarknadsstyrelsen eller som denna styrelse underställer domstolen. Domstolen har tio lagfarna och nio andra ledamöter.

Anslaget D 5. Försäkringsdomstolarna är nytt. Tidigare anvisades medel för dessa domstolar under femte huvudtiteln, anslagen B 1. Försäkringsöverdomstolen och B 2. Försäkringsrätter. I budgetpropositionen anges – under hänvisning till bl.a. uttalanden av utskottet i betänkandet JuU 1985/86:28 om rättskipningens organisation – att försäkringsdomstolarna bör föras över till justitiedepartementets ansvarsområde och att domstolsverket bör få uppgiften att vara central förvaltningsmyndighet för dem. Justitieministern räknar med att härigenom skall uppkomma rationaliserings- och effektivitetsvinster av olika slag. Inte minst gäller detta möjligheterna att ge domstolarna administrativ service, exempelvis genom utbildning och personalutveckling, ADB-utveckling m.m. Utskottet ansluter sig till justitieministerns bedömningar.

Av statistiska uppgifter som fogats till budgetpropositionen (s. 135) framgår att både antalet inkomna och antalet balanserade mål vid försäkringsöverdomstolen och försäkringsrätterna har gått ned under de fyra senaste budgetåren. Som justitieministern anger är emellertid arbetsläget vid försäkringsdomstolarna alltjämt ansträngt, och de genomsnittliga omloppstiderna för målen, 12–18 månader, är med hänsyn till målens betydelse för de försäkrade inte acceptabla. Även i motion Ju407 riktas uppmärksamheten mot väntetiderna i försäkringsdomstolarna, och motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen i saken.

Utskottet noterar att regeringens förslag till medelsanvisning mot bakgrund av det bekymmersamma arbetsläget bygger på en begränsad tillämp-

ning av huvudförslaget om besparingar. Förslaget innebär en uppräkning med i det närmaste 2 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår samtidigt som ytterligare 2,4 milj. kr. beräknas under anslaget F 5. Vissa domstolskostnader för kostnader för sakkunniga vid försäkringsdomstolarna. Det förtjänar också nämnas att 100 000 kr. beräknas för efterutbildning.

Mot denna bakgrund och med beaktande av de rationaliserings- och effektivitetsvinster som nyss omnämnts godtar utskottet regeringens förslag. Vad gäller motionsönskemålet utgår utskottet från att domstolsverket på sedvanligt sätt fortlöpande följer målutvecklingen och initierar de åtgärder som kan påkallas. Något tillkännagivande från riksdagens sida påkallas därför inte.

Domstolarna i övre Norrland

I budgetpropositionen tar justitieministern upp frågan om arbetsformer, organisation m.m. när det gäller försäkringsdomstolarna. Enligt justitieministern bör domstolsverket närmare analysera förutsättningarna att på sikt samordna försäkringsrätterna med de allmänna förvaltningsdomstolarna och därvid belysa de konsekvenser av skilda slag som följer med olika lösningar. Arbetet bör redovisas senast vid utgången av år 1988.

Med utgångspunkt i uppdraget till domstolsverket anges i motion Ju406 ett sammanförande av de tre försäkringsrätterna med kammarrätterna som en möjlighet som kommer att övervägas. Motionärerna riktar uppmärksamheten på att den kammarrätt som finns i Norrland ligger i Sundsvall medan försäkringsrätten ligger i Umeå. De föreslår därför att såsom ett särskilt alternativ prövas att i den nya ordningen till Umeå förlägga en kammarrätt eller någon avdelning av kammarrätten i Sundsvall. För detta alternativ talar enligt motionärerna allmänhetens och nämndemännens intresse av närhet till domstolen. En sådan lösning skulle också leda till en bättre överensstämmelse med landets indelning i hovrättsområden samtidigt som den skulle främja domarrekryteringen.

Utskottet vill för sin del först erinra om att under uppbyggandet av kammarrättsorganisationen i början av 1970-talet två avdelningar av kammarrätten i Stockholm tjänstgjorde i Sundsvall. Motionärernas tanke på en motsvarande anordning är alltså inte oprövad. I övrigt anser utskottet att uppdraget till domstolsverket i budgetpropositionen är så öppet beskrivet att verket inte gärna kan underlåta att pröva de alternativ som motionärerna skisserar. I linje härmed vill utskottet endast anmärka att domstolsverket vid uppdragets fullgörande givetvis också bör överväga försäkringsöverdomstolens ställning. Något tillkännagivande till regeringen som motionärerna önskar påkallas inte.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen till *Försäkringsdomstolarna* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag om 54 874 000 kr.,

2. beträffande *väntetider*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju407,
3. beträffande *domstolarna i övre Norrland*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju406.

7. Utrustning till domstolar m.m.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 6 (s. 95) och hemställer

att riksdagen till *Utrustning till domstolar m.m.* för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag om 14 910 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1988

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Birthe Sörestedt (s), Arne Svensson (m), Bengt-Ola Ryttar (s), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c).

Reservationer

1. Antalet nämndemän (punkt 3, mom. 2)

Björn Körlof och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s.5 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "aktuella motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

När utskottet nu på nytt har att behandla frågan om antalet nämndemän i tingsrätt vill utskottet – i likhet med förra året – framhålla att det från såväl allmänt demokratiska synpunkter som av rättssäkerhetsskäl är angeläget att den i ett mål medverkande nämndemannagruppen har en så bred förankring i samhället och allsidig sammansättning som möjligt. Minskningen av nämndemännens antal från fem till tre i de flesta mål i tingsrätt innebär att den önskvärda allsidigheten och bredden har försämrats inom den del av rättskipningen där tyngdpunkten i praktiken ligger för de allra flesta människor. Utskottet vill här som sin bestämda mening framhålla att de skäl som i lagstiftningsärendet år 1983 ansågs tala för att nämndemännen bör vara fem i mål om brott för vilka gäller ett visst straffminimum i princip talar med samma styrka för denna sammansättning även i övriga mål. Gränsen mellan å ena sidan mål som innehåller komplicerade bevisvärderingsfrågor och grannlaga överväganden i fråga om påföljdsval och å andra sidan mål utan sådana inslag går inte vid två års fängelse som straffminimum för brottet. Det

kan nämligen inte sägas att frågorna om bevisvärdering och påföljdsval generellt sett är vare sig mera ofta förekommande eller mera grannlaga i mål av den allvarligare kategorin än i mål av den andra kategorin. Det kan inte heller sägas att påföljderna i mål av den ena kategorin generellt är mera ingripande för den tilltalade än i mål av den andra kategorin. Betydelsen av omsorg och grannlagenhet vid rättens bedömning kan i stället med fog sägas vara lika stor i båda slagen av mål, och prövningen av alla enskildheter i ett mål kan allmänt sett antas ske på ett bättre sätt och med större säkerhet om fem lekmän deltar i stället för endast tre.

Vad nu sagts leder utskottet till uppfattningen att domförhetsreglerna för tingsrätt bör ändras på så sätt att den ordning som gällde före ändringen år 1983 återinförs. Det antal nämndemän som normalt skall delta i avgörandena bör således bestämmas till fem. Den nu förordade ändringen av domförhetsreglerna bör få till följd att också de gamla omröstningsreglerna återtas. De skäl som i samband med 1971 års underrättsreform anfördes för den omröstningsordningen äger fortfarande bärkraft (se prop. 1969:44 s. 197–221, 1LU 38 s. 51 och JuU 1981/82:40 s. 8).

Sammanfattningsvis anser utskottet att de före den 1 juli 1983 gällande reglerna för nämndemans medverkan i tingsrätt bör återinföras. Detta bör ske snarast möjligt och på ett sätt som föranleder minsta möjliga övergångsproblem.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av de nu aktuella motionerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *antalet nämndemän*
>
> att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju401, 1987/88:Ju404 och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 23, delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Antalet nämndemän (punkt 3, mom. 2)

Sven Munke (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "aktuella motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

När utskottet nu på nytt har att behandla frågan om antalet nämndemän i tingsrätt vill utskottet – i likhet med förra året – framhålla att det från såväl allmänt demokratiska synpunkter som av rättssäkerhetsskäl är angeläget att den i ett mål medverkande nämndemannagruppen har en så bred förankring i samhället och allsidig sammansättning som möjligt. Minskningen av nämndemännens antal från fem till tre i de flesta mål i tingsrätt innebär att den önskvärda allsidigheten och bredden har försämrats inom den del av rättskipningen där tyngdpunkten i praktiken ligger för de allra flesta människor. Utskottet vill här som sin bestämda mening framhålla att de skäl som i lagstiftningsärendet år 1983 ansågs tala för att nämndemännen bör vara fem i mål om brott för vilka gäller ett visst straffminimum i princip talar med samma styrka för denna sammansättning även i övriga mål. Gränsen mellan å ena sidan mål som innehåller komplicerade bevisvärderingsfrågor och

grannlaga överväganden i fråga om påföljdsval och å andra sidan mål utan sådana inslag går inte vid två års fängelse som straffminimum för brottet. Det kan nämligen inte sägas att frågorna om bevisvärdering och påföljdsval generellt sett är vare sig mera ofta förekommande eller mera grannlaga i mål av den allvarligare kategorin än i mål av den andra kategorin. Det kan inte heller sägas att påföljderna i mål av den ena kategorin generellt är mera ingripande för den tilltalade än i mål av den andra kategorin. Betydelsen av omsorg och grannlagenhet vid rättens bedömning kan i stället med fog sägas vara lika stor i båda slagen av mål, och prövningen av alla enskildheter i ett mål kan allmänt sett antas ske på ett bättre sätt och med större säkerhet om fem lekmän deltar i stället för endast tre.

Vad nu sagts leder utskottet till uppfattningen att domförhetsreglerna för tingsrätt bör ändras på så sätt att den ordning som gällde före ändringen år 1983 återinförs. Det antal nämndemän som normalt skall delta i avgörandena bör således bestämmas till fem. Detta bör ske snarast möjligt och på ett sätt som föranleder minsta möjliga övergångsproblem.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av de nu aktuella motionerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *antalet nämndemän*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju401, 1987/88:Ju404 och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 23, delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Ersättningen till nämndemän (punkt 3, mom. 4)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar för sin del inte departementschefens uppfattning att den aviserade höjningen skall avse tilläggsbeloppet. Ett ersättningssystem för förtroendevalda skall enligt utskottets mening utgå från principen att alla deltagande nämndemän ersätts lika. Arbetsinsatsen i domstolen är nämligen oberoende av vilken inkomst nämndemannen har i sitt ordinarie yrke. Den höjning av ersättningen som har förutskickats bör således enligt utskottets mening i sin helhet användas för att höja grundbeloppet. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju811 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *ersättningen till nämndemän*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 24) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Ökad delegering (punkt 3, mom. 6)

Karin Ahrland och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "inte erforderlig" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i dag samma inställning som den som nu redovisats och noterar därför med tillfredsställelse att delegeringsarbetet har fortsatt, senast med riksdagens beslut om ökad delegering i vissa domstolsärenden (prop. 1987/88:8, JuU 9, rskr. 31). Med hänsyn till den betydelse ett effektivt domstolsarbete har för den dömande verksamheten och för personalens arbetstillfredsställelse är det angeläget att även fortsättningsvis de möjligheter som finns till delegering tas till vara. Fortsättningsvis bör därför enligt utskottets mening arbetet med fortsatt delegering bedrivas om möjligt än intensivare. I samband med ett aviserat förslag angående den summariska processen bör t.ex. frågor om ytterligare delegering till kanslipersonal kunna övervägas. Vad utskottet uttalat bör riksdagen med anledning av motion Ju812 *som sin mening ge regeringen till känna.*

dels att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *ökad delegering*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Snabbare handläggning (punkt 4, mom. 2)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utöver nu" och slutar med "och Ju411" bort ha följande lydelse:

Utöver nu redovisade uttalanden vill utskottet erinra om att det arbete som i olika hänseenden pågår på en förenkling av taxeringsförfarandet och skatteprocessen åtminstone på sikt torde medföra att arbetsläget också i domstolarna förbättras. I avvaktan härpå och med beaktande av vad utskottet i övrigt uttalat får emellertid tiden nu anses vara mogen att föreskriva en tidsfrist inom vilken taxeringsbesvär senast skall vara avgjorda. Denna tidsfrist bör enligt utskottets mening bestämmas så att beslut i länsrätten skall fattas senast under andra året efter taxeringsåret.

Vad utskottet sålunda uttalat bör riksdagen med anledning av de nu aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *snabbare handläggning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju409 och 1987/88:Ju411 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "Motionsyrkandena avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den bild som organisationen av rättskipningen i speciella domstolar och liknande organ företer ger enligt utskottets mening onekligen intryck av splittring, svåröverskådlighet och inkonsekvens. Remissopinionen vid utskottets behandling av saken år 1986 var också positiv till att en översyn bör ske i riktning mot att nedbringa antalet speciella domstolar och liknande organ. Ett flertal av ifrågavarande domstolar och organ är partssammansatta, dvs. utöver lagfarna ledamöter finns även ledamöter utsedda av vissa intresseorganisationer.

Förekomsten av dessa domstolar och organ kan – såsom påvisats vid riksdagsbehandling av liknande frågor tidigare – ge upphov till nackdelar som ytterst drabbar de enskildas rättssäkerhet. Snarlika rättsliga frågor kan bedömas olika i specialdomstolar och allmänna domstolar. Allmänheten får svårare att förutsäga följderna av vissa rättshandlingar. Detta problem accentueras i de fall en specialdomstols avgörande inte kan överklagas till högre rätt. Ordningen strider också mot huvudprincipen att rättskipningen skall vara lokalt förankrad och i praktisk omfattning ske under medverkan av ortens lekmän. Vad särskilt gäller domstolar och organ som är partssammansatta kan ifrågasättas om dessa kan anses vara oavhängiga och opartiska på det sätt som stadgas i artikel 6 i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna.

Mot denna bakgrund gör utskottet den bedömningen att det – utan hinder av att näraliggande frågor aktualiserats i olika sammanhang – finns anledning att överväga att avskaffa vissa speciella domstolar och liknande organ. Som anförts i tidigare sammanhang kan rättens behov av särskild sakkunskap tillgodoses på annat sätt än genom systemet med specialdomstol, t.ex. genom sakkunnigbevisning eller genom medverkan av experter i den vanliga domstolen. Starka skäl talar vidare för att införa en sådan ordning att vissa sådana domstolars och organs avgöranden kan i vanlig ordning prövas av hovrätt och högsta domstolen.

Vad särskilt gäller hyresprocessen vill utskottet i likhet med motionärerna framhålla att övertygande skäl talar för att detta målområde förs över till allmän domstol och att således hyresnämnderna och bostadsdomstolen avskaffas. Att så sker med det snaraste är i själva verket enligt utskottets mening av central betydelse för vidmakthållandet av vår rättskultur.

Sammanfattningsvis bör enligt utskottets mening göras en på sätt framgår av det föregående begränsad översyn i syfte att nedbringa antalet speciella domstolar och organ. Av särskild vikt vid de ställningstaganden som sålunda förestår är att beakta intresset av att vidmakthålla en bred kunskap och en allmän överblick över hela det juridiska fältet hos dem som är verksamma inom det ordinära domstolssystemet. Som utskottet framhållit i ett tidigare sammanhang är detta nämligen av vital betydelse inte bara för de enskilda

medborgare som kommer i kontakt med rättsväsendet utan också för statsverksamheten i stort. Under översynsarbetet är det enligt utskottets mening naturligt att överväga den lämpliga fördelningen av målgrupper mellan de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Samordning bör också ske med det pågående översynsarbetet rörande domarbanans utformning. Det bör ankomma på regeringen att besluta om formerna för den översyn utskottet sålunda förordar. Därvid bör också beaktas behovet av ändrad inriktning för de överväganden som redan pågår, t.ex. rörande de s.k. eko-domstolarna, hyresprocessen och rättegången i arbetstvister.

Vad utskottet nu med anledning av de aktuella motionsyrkandena anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *specialdomstolar m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju403, motion 1987/88:Ju410 och motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkandena 5, 6 och 7) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn i syfte att nedbringa antalet speciella domstolar och organ m.m.

7. Medelsanvisningen (punkt 5, mom. 2)

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser – *under förutsättning av bifall till reservation 6* –

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet, som" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

I konsekvens med sitt uttalande i det föregående om den centrala betydelsen av att hyresnämnderna och bostadsdomstolen avskaffas med det snaraste bedömer utskottet att belastningen på det förevarande anslaget kan förutses nedgå med 5 milj. kr. under nästa budgetår. Medelsanvisningen bör – i enlighet med yrkandet därom, i motion Ju812 - bestämmas mot denna bakgrund.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkande 8) till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag om 38 528 000 kr.

1. Antalet nämndemän och tjänstgöringsfrekvensen (punkt 3, mom. 2 och 3)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anför:

Frågan om antalet nämndemän i domför sammansättning bereds för närvarande i justitiedepartementet med anledning av förslag från rättegångsutredningen. Flera andra frågor om nämndemän berörs i en till riksdagen nyligen avgiven proposition. Mot den bakgrunden finns det enligt vår mening inte anledning att i detta sammanhang ta ställning till de här aktuella frågorna.

2. Tillsättning av högre domartjänster (punkt 3, mom. 7)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anför:

Ordningen för tillsättande av högre domartjänster måste självfallet vara så utformad att endast förtjänst och skicklighet blir avgörande för tillsättningarna. Domarkårens oväld och dess oavhängighet från politiska eller andra hänsyn måste härvid garanteras. Det förslag motionären för fram för tillsättning av högre domartjänster kan vara en möjlig lösning. Vi delar dock utskottets bedömning av motionsönskemålet. Vi vill emellertid fästa uppmärksamheten på att såväl 1987 års domarutredning som arbetet med ett utökat tjänsteansvar kan föranleda att frågan senare kan komma att bedömas annorlunda.

3. Snabbare handläggning (punkt 4, mom. 2)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anför:

Antalet oavgjorda skattemål vid landets länsrätter har under senare år ökat. Handläggningstiderna varierar kraftigt mellan olika länsrätter men är oacceptabelt långa vid samtliga – 14 till 25 månader. Regeringens målsättning sedan några år, att skattskyldiga inte skall behöva vänta mer än högst ett år på besked i taxeringsärenden, har inte kunnat uppfyllas. Tvärtom har situationen blivit allt sämre och kan i dag betraktas som ohållbar. Tilltron till vårt rättssystem kan skadas om inte situationen snabbt förbättras, och det är utomordentligt angeläget att de möjligheter tas till vara som finns att – med bibehållna rättssäkerhetskrav i övrigt – öka takten i handläggningen vid berörda domstolar och andra myndigheter.

Innehållsförteckning

Andra huvudtiteln ... 1
Domstolsväsendet m.m. ... 1
1. Lokalförsörjningen inom domstolsväsendet m.m. ... 1
Propositionen ... 1
Utskottet ... 1
Hemställan ... 2
2. Domstolsverket ... 2
3. Allmänna domstolarna ... 2
Propositionen ... 2
Motioner ... 2
Utskottet ... 3
Medelsberäkningen ... 3
Nämndemannafrågor ... 4
Delegering av domargöromål ... 6
Tillsättning av högre domartjänster ... 7
Hemställan ... 8

4. Allmänna förvaltningsdomstolarna ... 9
Propositionen ... 9
Motioner ... 9
Utskottet ... 9
Medelsberäkningen ... 9
Arbetsläget ... 9
Hemställan ... 11
5. Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m. ... 11
Propositionen ... 11
Motioner ... 11
Utskottet ... 11
Specialdomstolar m.m. ... 11
Medelsberäkningen ... 12
Hemställan ... 12
6. Försäkringsdomstolarna ... 12
Propositionen ... 12
Motioner ... 13
Utskottet ... 13
Medelsberäkningen m.m. ... 13
Domstolarna i övre Norrland ... 14
Hemställan ... 14
7. Utrustning till domstolar m.m. ... 15
Reservationer ... 15
1. Antalet nämndemän (punkt 3, mom. 2) (m) ... 15
2. Antalet nämndemän (punkt 3, mom. 2) (m) ... 16
3. Ersättningen till nämndemän (punkt 3, mom. 4) (c) ... 17
4. Ökad delegering (punkt 3, mom. 6) (fp) ... 18
5. Snabbare handläggning (punkt 4, mom. 2) (c) ... 18
6. Specialdomstolar m.m. (punkt 5, mom. 1) (fp, m, c) ... 19
7. Medelsanvisningen (punkt 5, mom. 2) (fp, m, c) ... 20

Särskilda yttranden ..... 21 JuU 1987/88:29
1. Antalet nämndemän och tjänstgöringsfrekvensen (punkt 3, mom. 2 och 3) (c) 21
2. Tillsättning av högre domartjänster (punkt 3, mom. 7) (m) 21
3. Snabbare handläggning (punkt 4, mom. 2) (m) 21

gotab Stockholm 1988 14940